

УДК: 616.89-008.42-053 (477.43)

Пипа Лариса Володимирівна

доктор медичних наук, професор

Кулешов Олександр В'ячеславович

доктор медичних наук, професор

Лисиця Юлія Миколаївна

доктор філософії, доцент

Руда Віра Іванівна

кандидат медичних наук, доцент

Вінницький національний медичний університет

ім. М. І. Пирогова,

м. Вінниця, Україна

ЕМОЦІЙНІ ПОРУШЕННЯ У ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ НА ПОДІЛЛІ УКРАЇНИ

Анотація. Дослідження присвячене вивченню поширеності афективних розладів у дітей підліткового віку в залежності від статі, місця проживання і навчання.

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань обстежено 335 дітей шкільного віку.

Особистісну і реактивну (ситуативну) тривогу досліджували за допомогою методики Ч. Д. Спілберга - Ю. Л. Ханіна, спектр депресивних розладів - за допомогою опитувальника дитячої депресії Maria Kovacs (1992).

Отримано нові дані щодо визначення частоти афективних розладів у дітей різних періодів підліткового віку. Так, у дітей молодшого підліткового віку (10-14 років) високий та середній рівень особистісної тривоги виявлявся у 20,6 %, ситуативної тривоги – у 57,8 % осіб, незалежно від статі, в той час як у дітей старшого підліткового (юнацького) віку - у 92,63 % осіб, ситуативної - у 93,85

% дітей, відповідно, переважаючи у дітей, які були успішними в навчанні (95% ДІ; 0,2 – 3,2) ($p < 0,02$), та, які проживали у неповній сім'ї, у дітей сільських шкіл.

Частота різноманітного спектру депресивних розладів виявлялась у 50,4 % обстежених школярів молодшого підліткового віку, переважаючи значимо у дівчаток та у міських дітей. У школярів старшого підліткового віку – у 25,4 %, що майже в 2 рази рідше.

Ключові слова: діти, афективні стани, вік, стать.

Вступ. Сучасне покоління дітей підліткового віку в Україні зростає в реальності війни, яка є надзвичайним навантаженням на психіку людини. Це момент ризиків для здоров'я з серйозними наслідками. Українські підлітки увійшли у війну одразу після карантину, пов'язаного з COVID-19 [3, с. 380].

Україна займає 9 місце в світі за кількістю внутрішньо переміщених осіб. Внутрішні міграції суттєво вплинули на психічне здоров'я населення, особливо дітей [5, с.24].

Особливо важливою та актуальною дана проблема є для українських дітей, які проходять шкільне навчання у воєнний період. Частина дітей пішли в перший клас під час війни, навчались і закінчили шкільне навчання під час триваючої війни.

Мета: дослідити частоту розвитку афективних станів у дітей залежно від віку, статі, місця навчання.

Матеріали і методи. Обстежено 335 дітей шкільного віку, з них молодшого підліткового віку (10-14 років) - 54,7% і пізнього підліткового віку (15-17 років 11 місяців 28 днів) - 45,3%. Особистісну тривогу досліджували за допомогою методики Спілберга-Ханіна, спектр депресивних розладів - за допомогою опитувальника дитячої депресії М. Kovacs (1992). Вірогідність відмінностей оцінено за допомогою двовибіркового t-критерію Стьюдента. Вірогідними вважали значення $p < 0,05$.

Результати.

В залежності від віку, то у дітей молодшого підліткового віку (10-14 років)

високий та середній рівень особистісної тривоги виявлявся у 20,6 %, а ситуативної тривоги – у 57,8 % осіб, що свідчить про їх емоційні порушення, які можуть впливати на процес навчання та на міжособистісні відносини з іншими дітьми та вчителями. У них не виявлено значимих відмінностей в частоті розвитку і важкості тривоги в залежності від статі.

У 50,4 % обстежених школярів даного віку виявлено різноманітні розлади депресивного спектру, зокрема, помірні і виражені - у 26,2 % осіб. У дівчаток цього віку рівень депресії був вищим ($54,32 \pm 12,24$ балів), порівняно з хлопчиками ($51,01 \pm 9,74$ балів) (95% ДІ; 0,5 – 6,0; $p < 0,019$), що свідчить про більшу схильність осіб жіночої статі до розвитку депресивних розладів.

Проведено порівняння за частотою розвитку даних афективних розладів в учнів молодшого підліткового віку міських та сільських шкіл. Виявлено, що рівень депресивної симптоматики в учнів міста був вищим ($50,42 \pm 8,94$ балів), порівняно з учнями сіл ($45,64 \pm 10,70$ балів), відповідно (95% ДІ; 0,5 – 6,9; $p < 0,023$).

Вперше проведено дослідження частоти розвитку афективних станів у дітей старшого підліткового віку (15-17 років 11міс. 28 днів) в залежності від статі, місця проживання, повноти сім'ї, успішності в навчанні. Високий і середній рівні особистісної тривоги виявлено у 92,63 % осіб, ситуативної - у 93,85 % дітей старшого підліткового віку, що є досить високими показниками для цієї категорії дітей, оскільки саме вони складають групу ризику по розвитку емоційних порушень.

Особистісні негативні емоційні переживання були статистично значимо вищими у дітей, які були успішними в навчанні (95% ДІ; 0,2 – 3,2) ($p < 0,02$), в тих, які проживали у неповній сім'ї, порівняно з дітьми, які проживали у повних сім'ях (95% ДІ; 1,6-5,3) ($p < 0,0002$), а також у школярів сільських шкіл (95% ДІ; 0,1 – 2,2) ($p < 0,05$).

Депресивні розлади у дітей старшого підліткового віку виявили у 25,4 % осіб з однаковою частотою серед юнаків міської і сільської місцевості, в той час у дівчаток достовірно частіше діагностували розлади депресивного

спектру, порівняно з хлопчиками (95% ДІ; 2,6 – 8,8) ($p < 0,0004$).

При порівнянні частоти і важкості розвитку депресивних розладів у дітей школи-інтернат ($59,82 \pm 15,01$ балів) з учнями інших шкіл ($51,08 \pm 9,76$ балів) виявлялось значне переважання її саме у дітей, які навчаються в інтернаті (95% ДІ; 2,5 – 16,3; $p < 0,0079$), що зумовлено частковим або повним сирітством, яке можна вважати одним із значимих чинників ризику розвитку депресії та суїцидальних думок [4, с. 75].

Висновки. Отже, проведений порівняльний аналіз частоти виникнення афективних станів у дітей в залежності від віку, статі, місця навчання свідчить, що у дітей старшого підліткового віку високий і середній рівень ситуативної тривоги виявляли в 1,8 разів, а особистісної тривоги - в 5,1 разів частіше, ніж у дітей молодшого підліткового віку, в той час як депресивні розлади зустрічались у них в 2 рази рідше, ніж у дітей молодшого підліткового віку [7, с. 45].

У дітей шкільного віку тривожність різного ступеню важкості з однаковою частотою зустрічалась в осіб різної статі, в той час як депресивні розлади з вірогідною різницею переважали у дівчаток та дітей, які навчаються в школі-інтернат.

Дослідження проведено відповідно до принципів Гельсінської декларації. Протокол дослідження погоджено етичним комітетом для всіх учасників. На проведення досліджень отримано інформовані згоди батьків дітей.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лисиця, Ю. М. (2018). Частота афективних розладів у підлітків Подільського регіону України. Перинатология и педиатрия, 4, С. 106–111. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/perynatology_2018_4_21
2. Майданник, В. Г., Мітюряєва-Корнійко, І. О., Кухта, Н. М., & Гнилокурченко, Г. В. (2017). Вегетативні дисфункції у дітей.

Пароксизмальна вегетативна недостатність. Київ: Логос. Взято з <https://library.gov.ua/vegetatyvni-dysfunktsiyi-u-ditej-paroksyzmalna-vegetatyvna-nedostatnist/>

3. Медико-соціальна допомога підліткам та молоді України під час війни / Страшок Л. А., Водолажський М. Л. Романенко Л. В., Сидоренко Т. П., Ісакова М. Ю., Завеля Е. М., Єщенко А. В., Кошман Т. В., Фоміна Т. В., February 14, 2025; Boston, USA SECTION 24. MEDICAL SCIENCES AND PUBLIC HEALTH 379-383/ DOI10.36074/logos-14.02.2025.081
4. Пипа Л. В. Психоемоційний стан вихованців школи-інтернату підліткового віку / Л. В. Пипа, Ю. М. Лисиця, А. В. Філик //Актуальні проблеми педіатрії: головні питання розвитку галузі : XI Конгрес педіатрів України, 7-9 жовт. 2015 р. : зб. тез наук. робіт / ДУ «Інститут педіатрії, акушерства та гінекології НАМН України», Національний медичний університет імені О. О. Богомольця. – Київ, 2015. – С. 75. 3.
5. Семікіна, О. Є., Федченко, В. Ю., Явдак, І. О., Череднякова, О. С., & Волкова, С. О. (2020). Особливості емоційного стану у внутрішньо переміщених осіб. Психіатрія, наркологія, 13, 23–28. DOI: 10.26565/2312-5675-2020-13-03
6. Хаустова О.О. Психосоматичний підхід до порушень вегетативної нервової системи у загальній лікарській практиці. НЕЙРО NEWS Психоневрологія та Нейропсихіатрія, Номер журналу: 2-1' 2016, С. 34-39.
7. Lysytsia Yu. N. Anxiety and depressive disorders in children of early adolescence / Yu. N. Lysytsia, S. V. Rymsha // Biomedical and Biosocial Anthropology. – 2019. – № 36. – P. 41–46. DOI: 10.31393/bba36-2019-07.